

Dipl. iur. Maja **BADŽAK**,
doktorandica Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru
maja.badzak@yahoo.com

UDK:336.2 (497.6)

Stručni rad

Primljen: 25. veljače 2019.

Prihvaćen: 2. lipnja 2019.

GOSPODARSKI KRIMINALITET I NJEGOV UTJECAJ NA NEIZRAVNE POREZE U BOSNI I HERCEGOVINI

Sažetak: *Porezni sistem BiH predstavlja jedan od ključnih nositelja u održavanju stabilnosti i poticanju razvoja gospodarstva BiH. PDV prevare nisu ozbiljna prijetnja samo za prihode države BiH nego i za funkcioniranje cjelokupnog tržišta, pa se može reći da su to specijalni oblici kriminala, koji nanose veću materijalnu, odnosno finansijsku štetu nego klasični kriminal i predstavljaju izuzetno društveno opasno ponašanje fizičkih ili pravnih lica. Borba protiv PDV prevara i općenito prevara po osnovu neizravnih poreza u svim porama sistema, a posebno u tužiteljstvu i policiji, neophodan je uvjet za opstanak sistema. Vršenje kaznenih djela iz oblasti neizravnih poreza može biti podstaknuto nekažnjavanjem ili nedovoljnim kažnjavanjem, što veoma brzo može dovesti do bogaćenja određenih slojeva društva koji postaju elita u ekonomskom i političkom životu. Takvi slojevi društva prvenstveno su loša slika i loši predstavnici naše države jer takvim postupanjem upućuju na ponašanja puna ličnih interesa i vode zemlju ka putu egoizma, što nikako ne bi trebalo predstavljati ideal kojem treba težiti, već upravo suprotno. Jedino odlučna borba, uz primjenu i preventivnih i represivnih metoda suzbijanja prijevara, u kojoj nema mjesta za nedodirljive, treba postati kategorički imperativ ponašanja i djelovanja.*

Ključne riječi: PDV prijevara, prevencija, represija, borba, šteta, kazna

1. Uvodna razmatranja

Gospodarski kriminalitet predstavlja ozbiljan problem za Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: BiH) s obzirom na štetu koju ovaj vid kriminaliteta može imati po proračun BiH, pa tako i po društvo u cjelini. Porezni sistem BiH predstavlja jedan od ključnih nositelja u održavanju stabilnosti i poticanju razvoja gospodarstva u BiH. Porez na dodanu vrijednost (u daljnjem tekstu: PDV) prijevara ne ugrožavaju samo proračun BiH nego i funkcioniranje cjelokupnog tržišta, pa se može reći da su to specijalni oblici kriminaliteta koji nanose veću

materijalnu, odnosno finansijsku štetu nego klasični kriminalitet, a posebno zbog njihovog načina izvršenja, oblika napada na robu, usluga, posebnih vještina koje se koriste da bi se manipuliralo neprijavlivanjem robe na granici, krijumčarenjem robe, načinima umanjenja carinske vrijednosti i sl.

Možemo reći da su neizravni porezi jedan od najvažnijih elemenata ekonomske politike države. Njihov značaj nije ograničen samo na ekonomiju države već se kroz međunarodnu razmjenu značajno proteže i van granica države. Povećanje međunarodne razmjene u nacionalnom dohotku, uz pojavu multinacionalnih kompanija i proces globalizacije, proizvelo je kod određenog broja država potrebu za zaštitom domaće proizvodnje uvođenjem protekcionističkih mjera čiji su glavni instrument porezne barijere u različitim oblicima poput carina, prelevmana i sl.

U tranzicijskim zemljama, u koje spada i BiH, prijevare iz oblasti poreza čine jedan od glavnih problema koji usporava, ako ne i sprječava, dostizanje željenog stupnja društvenog, političkog i ekonomskog cilja. Naša se država nalazi u velikim problemima u težnji da stabilizira ekonomske odnose. To je još jedan od razloga zbog čega se posebna pažnja mora posvetiti prijevarama iz oblasti poreza, kao i potrebama za izgradnjom adekvatnog obrambenog mehanizma. U nastojanju da se spriječe ovakvi vidovi malverzacija države poduzimaju određene mjere preventivnog karaktera. Međutim, one često nisu dovoljna zaštita, pa se u većini slučajeva pribjegava represivnim mjerama.

Prijevare u sistemu PDV-a predstavljaju nezakonit način smanjenja državnih prihoda i izuzetno društveno opasno ponašanje fizičkih ili pravnih osoba. Može se reći da su one višedisciplinarni fenomen s nekoliko različitih smjerova i samo uvjetno mogu biti svrstane u određene kategorije, iz kojih najčešće proizlaze sljedeće posljedice: ekonomske, socijalno-političke i posljedice u državnoj upravi.

Međutim, i pored zakonske regulative, u praksi nije poklonjeno dovoljno pažnje otkrivanju, sprječavanju i kaznenom gonjenju počinitelja kaznenih djela iz oblasti poreza. Kad je u pitanju kažnjavanje, može se slobodno reći da postoji veliki nerazmjer između broja počinjenih kaznenih djela i broja osuđenih osoba za ova djela. Osim toga, na ova kaznena djela utječu i promjene sustava vrijednosti, koje su praćene općim padom morala. S tim u vezi, kriza morala i navike koje su ukorijenjene i još uvijek su sastavni dio svijesti vrše pritisak i dovode do devijacija koje utječu na to da obaveznici na razne načine izbjegavaju plaćanje javnih prihoda.¹

---

¹ Kulić, M., *Poreska utaja i krijumčarenje*, BMG – Beogradsko mašinsko-grafičko preduzeće, Beograd, 1999., str. 13.

2. Gospodarski kriminalitet i porezna politika u BiH

2.1. Općenito o pojmu gospodarskog kriminaliteta

Gospodarski kriminalitet po mnogim je svojim obilježjima specifična vrsta kriminaliteta, primarno zbog visine imovinske koristi koju sebi pribavljaju počinitelji takvih kaznenih djela. Može se reći da je gospodarski kriminalitet posebna vrsta delinkvencije i tipologija kriminalnih pojava koje se događaju na način da se vrše povrede propisa u finansijskom i gospodarskom poslovanju. Samim tim, on predstavlja ozbiljan problem za državu s obzirom na štetu koju može imati po proračun države, a tako i po društvo u cjelini.

Kriminalitet općenito, pa tako i gospodarski kriminalitet, zadržao je sposobnost prilagođavanja pozitivnim zakonskim propisima koji reguliraju navedenu oblast na način da počinitelji kaznenih djela iz oblasti gospodarskog kriminaliteta idu do granica dopuštenog ponašanja, koristeći praznine i nedorečenosti zakonodavne regulative.

Mnogi oblici napada na imovinu u aktualnim ekonomskim uvjetima zahtijevaju i njenu adekvatnu zaštitu. U našem društvu posebno je izraženo djelovanje „sive ekonomije“, koja predstavlja privredu van zakonskih propisa, čije se djelatnosti najvećim dijelom ogledaju u izbjegavanju poreznih davanja, što ima za posljedicu neosnovano bogaćenje određenih slojeva društva, a što, gledano dugoročno, ima negativne posljedice kako na samo društvo, tako i na ekonomsko stanje države u cjelini. Pri određivanju pojma kriminaliteta ukazano je na činjenicu da su ljudska ponašanja u civiliziranom svijetu u velikoj mjeri ograničena.

„Siva ekonomija“ kronična je pojava u vezi s opstankom. Stanovništvo je prinuđeno veliki dio svojih gospodarskih aktivnosti obavljati u neformalnom sektoru. Njihovi prihodi u regularnom sektoru suviše su niski da bi zadovoljili i egzistencijalni minimum.² U oblasti prometa roba i usluga „siva ekonomija“ najčešće se ogleda kroz stavljanje robe u promet kad ona nije zakonski evidentirana ili evidencija nije izvršena prema stvarnom stanju, zatim prilikom prodaje robe na dopuštenim ili nedopuštenim mjestima, ali bez dokaza o porijeklu, plaćenim carinskim davanjima, kao i u domenu ilegalnog izvoza ili uvoza.

Naime, privreda jedne zemlje obuhvaća skup djelatnosti kojima se vrši proizvodnja i raspodjela dobara i vrše usluge. Proizvodnja podrazumijeva kontinuirani proces kojim se zadovoljavaju ljudske potrebe za dobrima i uslugama, dok potrošnja podrazumijeva zadovoljavanje različitih ljudskih potreba i ona je cilj proizvodnje. Raspodjela se pojavljuje kao nužni posrednik između proizvodnje i potrošnje i odnosi koji nastaju između tih procesa ne prepuštaju se stihiji, već

---

² Raković, M., *Javne finansije i finansijsko pravo*, Pravni fakultet, Banja Luka, 2003., str. 173.

se organizirano uređuju i usmjeravaju. Uređeni odnosi tako predstavljaju gospodarski sistem jedne zemlje. Kaznena djela iz oblasti gospodarstva mnogobrojna su i sadržajno različita, zbog čega se postavlja razumno pitanje može li se uopće govoriti o njihovim zajedničkim karakteristikama. Činjenica je da se ova kaznena djela vrše u raznim gospodarskim oblastima i da se njima štite različiti društveni odnosi. Iako je broj kaznenih djela iz oblasti gospodarstva velik, prisutna je tendencija njihovog stalnog povećanja, što je odraz sve većeg umnožavanja gospodarskih djelatnosti uz umnožavanje nezakonitih radnji s ciljem da se što brže i što lakše zaradi što više.³ Veliki broj ovih djela ima blanketan karakter, što znači da je kod utvrđivanja bića tih djela potrebno da se konzultira drugi zakon ili podzakonski akt.

Gospodarski kriminalitet je širi pojam od kaznenih djela protiv privrede jer su ova djela samo jedan segment gospodarskog kriminaliteta, pošto nisu jedina djela kojima se napada na odnose u privredi, njena dobra i vrijednosti. Dakle, pored kaznenih djela protiv privrede, u gospodarski kriminalitet spadaju i druga kaznena djela kojima se napadaju odnosi u privredi ili se nanosi šteta gospodarskom poslovanju, dok postoje i shvaćanja koja u pojam gospodarskog kriminaliteta, promatrano u kriminološko-sociološkom smislu, uključuju i gospodarske prekršaje koji društvu mogu nanijeti značajnu štetu.⁴

2.2. Pojma i karakteristike gospodarskog kriminaliteta u BiH

Može se reći da gospodarski kriminalitet obuhvata izuzetno širok spektar kaznenih djela, posebno djela nezakonitog ostvarivanja prihoda, što u širem smislu obuhvata delinkvenciju fizičkih i pravnih osoba u oblasti finansijsko-pravnog poslovanja, dakle, kaznena djela, prijestupe i prekršaje, dok u užem smislu podrazumijeva samo kaznenopravne gospodarske i finansijske delikte, tj. samo kaznena djela iz oblasti gospodarstva, odnosno djela usmjerena protiv organiziranja, upravljanja i funkcioniranja gospodarskog sustava zemlje.

Ne postoji zakonska definicija pojma gospodarskog kriminaliteta, tačnije, isti nije dobio precizne odredbe u kaznenopravnoj teoriji: u mnogim je situacijama povezan s drugim oblicima kriminaliteta u vidu pojedinih kaznenih djela iz oblasti općeg, ekonomskog kriminaliteta.

Razvojem društva pojavili su se novi oblici gospodarskog kriminaliteta, tako da se uz najnovije oblike ove vrste kriminala, koji su karakteristični za suvremeni svijet, oni mogu svrstati po oblastima u nekoliko grupa:

³ Kulić, M., *op. cit.*, str. 97.

⁴ *Ibid.*, str. 99.

- Kaznena djela iz oblasti fiskaliteta (direktni i indirektni/neizravni porezi),
- Kaznena djela iz oblasti falsificiranja novca, hartija od vrijednosti,
- Kaznena djela iz oblasti tržišne konkurencije,
- Kaznena djela u vezi sa stečajem i privatizacijom,
- Kaznena djela u vezi sa proizvodnjom i trgovinom,
- Kaznena djela u vezi sa gospodarskim poslovanjem.⁵

Ono što je karakteristično i jedno od bitnih svojstava gospodarskog kriminaliteta jeste njegova prikrivenost prilikom izvršenja, koja se izražava u vidu tamne brojke koja je ujedno i jedna od glavnih obilježja gospodarskog kriminaliteta.

Dakle, za razliku od kaznenih djela općeg kriminaliteta, gdje se uglavnom kazneno djelo po izvršenju odmah vidno manifestira, kod gospodarskog kriminaliteta u vrijeme izvršenja nepoznati su i kazneno djelo i počinitelj jer se djelo u fazi izvršenja dobro prikriva i posljedice se odmah ne manifestiraju, pa se uglavnom otkrivanjem kaznenog djela otkriva i njegov počinitelj.

Zbog svoje specifičnosti i načina izvršenja, obzirom da se većina djela iz oblasti gospodarskog kriminaliteta vrši kao oblik sudioništva, organizirano, planski i kontinuirano, zahtijeva veliku stručnost osoba čiji je zadatak sprječavanje ovog oblika kriminaliteta kroz kazneni progon počinitelja i suradnju s organima nadležnim za sprječavanje ovog oblika kriminaliteta, prije svega suradnju između tužiteljstva i ovlaštenih službenih lica.

Analogno navedenom, možemo reći da gospodarski kriminalitet čine sva deliktana ponašanja (činjenja ili nečinjenja) koja nastaju u ekonomskim odnosima i u vezi s tim odnosima od strane pravnih, kao i fizičkih osoba, koja, kao subjekti tih odnosa, raspolažu odgovarajućim ovlaštenjima prema imovini na kojoj se ti odnosi zasnivaju, a kojoj se deliktanim ponašanjima neposredno nanosi šteta i povređuju ili ugrožavaju privredni odnosi. Ovakva definicija predstavlja prilog daljnjim naporima k pronalaženju općeprihvatljivog shvaćanja o pojmu gospodarskog kriminaliteta, što bi bio samo početni korak poduzimanju daljnjih općih i koordiniranih, kako teorijskih, tako još više praktičnih aktivnosti na suzbijanju društveno opasne i kompleksne kriminalne pojave.⁶

U odnosu na politiku suzbijanja gospodarskog kriminaliteta postoje dvije glavne orijentacije:

---

⁵ Više o modalitetima i oblicima izbjegavanja poreznih obveza u sistemu neizravnog oporezivanja vidjeti: Bijelić, S., Čurovac, S., *Pojavni oblici gospodarskog kriminala i način njihovog dokazivanja*, edukativni modul, Sarajevo, 2016.

⁶ Banović, B., *Obezbeđenje dokaza u kriminalističkoj obradi krivičnih dela privrednog kriminaliteta*, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd – Zemun, 2002., str. 28.

- represivna i
- preventivna orijentacija.

Represija u kontekstu politike suzbijanja kriminaliteta zapravo podrazumijeva politiku racionalne primjene prisile povodom počinjenja nekog kažnjivog ponašanja, a u svrhu njegovog suzbijanja.⁷

U tom smislu represija podrazumijeva djelovanje na četiri značajne razine: zakonodavnoj, sudskoj, izvršnoj, te razini otkrivanja i uhićenja počinitelja kažnjivih djela.

Pojam prevencije podrazumijeva ukupnost planski osmišljenih i organizirano poduzetih mjera kojima se nastoje ukloniti ili barem smanjiti direktni, odnosno indirektni uzroci kažnjivih ponašanja, posebno onih najtežih.⁸

Može se zaključiti da je organizirani kriminal nedvojbeno najopasniji oblik kriminaliteta, koji ugrožava same temelje demokratske vlasti jer mu je cilj osnovati „protuvlast“ kao suprotnost civilnom društvu i demokratskoj pravnoj državi. Tranzicijske države primarna su meta kriminaliteta, s obzirom na svoju ranjivost, jer su njihove legalne institucije neotporne i bez iskustva u borbi protiv kriminaliteta, a kaznenopravni, kao i cjelokupni pravni sustav, nedovoljna brana njegovom razvoju i prodoru u privredu i njene tokove.⁹

2.3. Neizravni porezi u BiH

U cilju donošenja i sprovođenja jedinstvenih zakonskih propisa o neizravnom oporezivanju, naplati i raspodjeli neizravnih poreza, na nivou BiH formirana je Uprava za indirektno/neizravno oporezivanje (u daljnjem tekstu: UINO)¹⁰, koja je jedini organ u BiH odgovoran za sprovođenje zakonskih propisa i politike neizravnog oporezivanja, te za naplatu i raspodjelu neizravnih poreza. To je samostalna upravna organizacija s pravima i dužnostima utvrđenim Zakonom o sistemu neizravnog oporezivanja u BiH¹¹ i drugim zakonima kojima se uređuje neizravno oporezivanje. To je institucija u čijoj je nadležnosti prikupljanje svih

⁷ Horvatić, Ž., Cvitanović, L., *Politika suzbijanja kriminaliteta*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija, Zagreb, 1999., str. 95.

⁸ *Ibid.*, str. 96.

⁹ Više o tome: Sačić, Ž., *Organizirani kriminal*, Informator d.d., Zagreb, 2001., str. 5.

¹⁰ Uprava za indirektno/neizravno oporezivanje, vidjeti više na: www.uino.gov.ba (10.02.2019.)

¹¹ Zakon o sistemu indirektnog oporezivanja (*Službeni glasnik BiH*, br. 44/03, 52/04, 34/07, 49/09)

neizravnih poreza u BiH: PDV-a, carina, trošarine i putarine. Engleski pjesnik Robert Herrick jednom je u vezi s porezima napisao: “*Kraljevi trebaju strići svoje ovce, a ne derati im kožu*“. Njegova izreka odzvanja u glavama mnogih poduzetnika, pa ipak, malo bi poduzetnika prigovorilo potrebi za nekim porezima. Tako je Oliver Wendell Holmes, bivši glavni sudac Vrhovnog suda SAD-a, izjavio: “*Porezi su ono što plaćamo za civilizirano društvo.*”¹²

Na signalne efekte poreza u ekonomskoj znanosti prvi put ukazuje engleski ekonomist A. C. Pigou, koji je zapazio da već samo najavljivanje, saznanje o uvođenju nekog poreza najčešće navodi pojedinca da u ovoj prvoj fazi, u kojoj još nije došlo do plaćanja poreza, reagira na taj način što prilagođava, odnosno mijenja svoje ponašanje ili zanimanje, napušta zemlju, mijenja državljanstvo i slično, a sve s ciljem da porezna obveza za njega ili nestane ili, ako i nastane, da je ne plati ili pak da je svede na minimum.¹³

Ovdje se, dakle, radi o izbjegavanju porezne obveze, što poreznu vlast ne može ostaviti ravnodušnom jer ako porezni obaveznik uspije u svojim kombinacijama, te ne plati porez, onda će se porezni efekt svesti na gubitak u proračunu jednog dijela predviđenih poreznih prihoda, što će se neminovno odraziti na pojačanje poreznog pritiska na druge porezne obaveznike.¹⁴

Neizravni porez je posredan, neizravan porez na dobra i usluge koji se ubire indirektno/neizravno preko posrednika, uvoznika, proizvođača ili prodavača. Cilj neizravnih poreza može biti ubiranje prihoda (PDV, trošarina, carine) ili zaštite (neke vrste carina).

Neizravni porezi karakteristični su po sljedećem:¹⁵

- elastičnost im je velika,
- obveznost plaćanja obuhvaća sve kategorije obaveznika,
- dovoljnost i izdašnost, što osigurava poreznoj vlasti da ih koristi za prikupljanje potrebnih finansijskih sredstava za pokriće kolektivnih potreba,
- nesocijalni su, s obzirom na to da ih svi plaćaju, bez obzira na visinu dohotka,
- lako se prevaljuju, pa su nepodesni za razne ekonomske, socijalne i druge svrhe.

---

¹² Siropolis, N.C., *Menadžment malog poduzetništva* (4. izdanje), Mate: Hrvatska obrtnička komora, Zagreb, 1995., str. 549.

¹³ Konjhodžić, H., Šantić, Ž., *Fiskalne finansije*, LOGOS, Split, 2003., str. 94.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Grgić, R., *Javne finansije*, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka, 2011., str. 61.

Korisno je spomenuti i utjecaj poreza na međunarodnu razmjenu koja predstavlja promet dobrima i uslugama između država, kao i investicije u druge zemlje u obliku direktnih stranih ulaganja. Na obujam međunarodne razmjene značajno utječe i proces globalizacije, koja u suštini znači jednako ponašanje svih sudionika u međunarodnoj razmjeni na isti način u svim oblastima koji se tiču kako razmjene dobara i usluga, tako i drugih segmenata poslovanja, pa i života. Tako se, npr, za finansijsko poslovanje zahtijeva primjena istih standarda i metoda. Jednako ponašanje svih sudionika u razmjeni dobara i usluga smanjuje necarinske barijere i razmjenu i olakšava protok roba, usluga, kapitala jer su iste stvari regulirane na isti način u većini zemalja.

Kada govorimo o neizravnim porezima koji najviše utječu na međunarodnu razmjenu mislimo na one koji se naplaćuju prilikom uvoza dobara u zemlju, a to su carine, trošarine, prelevmani i druga davanja koja se plaćaju na uvoz dobara. Međutim, što se tiče PDV-a, on i nije toliko izražen po pitanju međunarodne razmjene jer se plaća unutar domaćeg tržišta, odnosno na već uvezenu robu, ali ipak dolazi do izražaja jer tada uvezeni proizvodi s nižom cijenom mogu biti konkurencija domaćim proizvodima.

Dakle, ipak se može izvući zaključak da utjecaj poreza na međunarodnu razmjenu nije značajan. Međutim, kad sagledamo prirodu poreza, zaštitni učinak na domaću proizvodnju i stanje vanjskotrgovinske bilance brže će se postići uvođenjem ili povećanjem carine i drugih davanja koja se plaćaju prilikom uvoza roba, odnosno posredstvom neizravnih poreza.

2.4. Osnovna obilježja poreza na dodanu vrijednost

Porez na dodanu vrijednost ravnomjeran je i pravedan kao višefazni porez na promet koji se obračunava u svakoj fazi prometa dobrima i uslugama, ali samo na iznos dodane (novoostvarene) vrijednosti, a ne na cjelokupnu vrijednost dobara i usluga. Dodana vrijednost jeste ona koja se dodaje *inputima* prije nego se prodaju kao novi proizvodi.

Dakle, riječ je o porezu koji se primjenjuje u svakoj fazi prometnog ciklusa i prodavač ga je dužan obračunati na cjelokupan fakturirani iznos svojih isporuka. On zatim ima pravo odbiti porez koji je platio kroz nabavnu cijenu od svojih dobavljača. Preciznije, da bi dobio pravo na umanjenje obveze po osnovu poreza koji je plaćen prilikom nabavke, prodavač mora prezentirati i fakturu u kojoj mu je njegov dobavljač naznačio koliki je iznos PDV-a zaračunat. On dalje mora ispostaviti fakturu i sljedećem u lancu, koji je također zainteresiran da je dobije kako bi i sâm mogao dokumentirati svoje pravo na umanjenje porezne obveze za

iznos prethodno plaćenog poreza. Na ovaj je način svaki učesnik u prometnom lancu zainteresiran da posao ide legalnim putem jer se jedino tako može ostvariti pravo na porezni kredit.

Potrošni oblik PDV-a ogleda se u tome da je on, pored toga što je predmet oporezivanja dodana vrijednost u pojedinim fazama proizvodnje i prometa dobara i usluga, ustvari porez na potrošnju, jer formalno, smatraju sudionici u prometu dobara i usluga, stvarni porezni teret uvijek snosi krajnji potrošač tih dobara i usluga. S obzirom na to da je PDV zamišljen kao porez na konzumiranje, izvoz nije predmet oporezivanja.

PDV za gospodarstvenike nije trošak u poslovanju jer obaveznici neizravnih poreza odbijaju PDV koji su platili prilikom kupovine, tzv. ulazni PDV¹⁶ od PDV-a koji naplaćuju prilikom isporuke dobara i usluga, tzv. izlazni PDV.¹⁷ Obaveznici neizravnih poreza na taj način samo plaćaju razliku između PDV-a koji oni naplate od PDV-a koji su platili prilikom nabavke dobara i usluga, dok ukupan iznos PDV-a snosi krajnji potrošač.

Ako je izlazni porez veći od ulaznog poreza na kraju poreznog perioda, postoji obveza uplate razlike između izlaznog i ulaznog poreza.

$$\text{izlazni PDV} - \text{ulazni PDV} = \text{porezna obveza (PDV obveza)}$$

Ako je ulazni porez veći od izlaznog na kraju poreznog perioda, onda postoji pravo na povrat razlike između ulaznog i izlaznog poreza.

$$\text{ulazni PDV} - \text{izlazni PDV} = \text{iznos PDV za povrat ili porezni kredit}$$

Prelazak na sustav PDV-a u BiH nije bio limitiran objektivnim kriterijima, nego je bio izraz trenutka i spremnosti da se reformira porezni sistem. Kako je jedan od osnovnih postulata Europske unije (u daljnjem tekstu: EU)¹⁸ usmjeren na slobodu kretanja ljudi, dobara, usluga i kapitala, to su različiti porezni sistemi bili stalna prepreka ostvarenju tih ciljeva, pa uvođenje PDV-a na nivou BiH predstavlja put ka izgradnji fiskalne suverenosti države.

Porezni obaveznik dužan je obračunati porez na isporuku dobara i na pružanje svojih usluga, a zatim ima pravo od tog iznosa odbiti porez koji je njegov pret-

---

¹⁶ Prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost ulazni PDV u svezi s poreznim obaveznikom znači iznos koji se zaračunava prilikom isporuke dobara ili usluga tom obavezniku i PDV koji je on platio ili treba platiti pri uvozu dobara, pri čemu se (u oba slučaja) radi o dobrima i uslugama koje se koriste u poslovne svrhe tog obaveznika.

¹⁷ Prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost izlazni PDV, u pogledu poreznog obaveznika, znači PDV koji obaveznik obračuna na promet koji vrši.

¹⁸ Engl. *European Union*, vidjet https://europa.eu/european-union/index_eni (12.02.2019.)

hodnik u prometnom lancu (tj. osoba od koje je nabavio *inpute*) iskazao u fakturi (to je zapravo porez koji je obaveznik platio kroz nabavnu cijenu). Zbog toga se ova metoda zove metoda fakture ili metoda poreznog kredita. Pošto se ova neizravna metoda zasniva na lancu faktura, ona omogućava učinkovito suzbijanje porezne evazije, pa zbog toga apsolutno dominira u sistemima PDV-a u kojima prodavač i kupac sami kontroliraju jedan drugoga, jer su im interesi, kad je riječ o izbjegavanju plaćanja poreza, suprotni. Naime, da bi ostvario pravo na kredit za porez plaćen na *inpute*, prodavač je dužan prezentirati fakturu u kojoj je njegov snabdjevač iskazao PDV. Ako snabdjevač izostavi obračunati porez pri isporuci, prodavač će morati platiti pun iznos poreza na isporuku, bez mogućnosti da odbije porez koji je trebao teretiti njegov input.¹⁹

Primjenjujući metodu kredita, može se reći da je PDV paradoksalan. Naime, PDV je porez kod kojeg su oni koji za sebe vjeruju da su oslobođeni ustvari oporezivani, a oni koji za sebe vjeruju da su oporezivani u načelu su oslobođeni.

Tako obaveznik neizravnih poreza čiji je promet oslobođen („oslobođen je ustvari oporezivan“) ne obračunava PDV na svoj *output*, ali nema ni pravo odbiti porez plaćen prilikom nabavke *inputa*. Navedena situacija predstavlja čak i trošak za obaveznika neizravnih poreza jer je isti platio porez prilikom nabavke *inputa*, a koji nema pravo odbiti.

Tako, na primjer, bolnice koje su izuzete iz sustava PDV-a ne naplaćuju PDV na svoje usluge, ali moraju platiti PDV na svoje kupljene *inpute*. Tako plaćen porez predstavlja njihov trošak koji one uračunavaju u cijenu svoje usluge. Izuzetak postoji jedino u slučaju obračunavanja „nulte stope“²⁰, odnosno oslobađanja s pravom na odbitak. U toj situaciji obaveznik primjenjuje stopu PDV-a od 0% na svoje isporuke dobara i pružanje usluga, a istovremeno ima pravo na odbitak poreza koji je platio pri nabavkama.

Druga je situacija sa slučajem „oporezivan, a oslobođen“, gdje je obaveznik neizravnih poreza dužan obračunati PDV na svoje isporuke, ali isto tako ima pravo odbiti porez plaćen pri nabavci dobara. Taj se porez dalje prevaljuje na trgovca na malo. Možemo zaključiti da trgovac na veliko uopće nije ponio teret PDV-a.²¹

---

¹⁹ Sućeska, M., *Poreska i carinska politika evropske unije*, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo, 2010., str. 15.

²⁰ Kod nulte stope, obaveznik primjenjuje stopu PDV-a od 0% na svoje isporuke dobara i pružanje usluga, a istovremeno ima pravo na odbitak poreza kojeg je platio pri nabavkama. (Grgić, R., *Porezi i poreski sistemi*, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka, 2011., str. 81.)

²¹ *Ibid.* str. 82.

Standardna stopa PDV-a na oporezivi promet dobara i usluga i uvoz dobara u BiH iznosi 17%²² i obračunava se na cijenu koja ne sadrži PDV. PDV koji se treba dodati na cijenu artikla može se obračunati tako da se cijena bez PDV-a pomnoži s poreznom stopom prema sljedećoj formuli:²³

$$\frac{\text{Prodajna cijena (bez PDV-a)} \times \text{stopa PDV-a}}{100}$$

Primjer 1.

Cijena bez PDV-a je 100 KM, a porezna stopa je 17%. PDV koji bi trebao biti obračunat je $100 \text{ KM} \times 17\% = 17 \text{ KM}$. Cijena s uračunatim PDV-om je 117 KM.

Ako se PDV obračunava na prodajnu cijenu s uračunatim PDV-om, tada se primjenjuje preračunata porezna stopa, koja se izračunava prema sljedećoj formuli:

$$\frac{100 \times \text{stopa PDV-a}}{100 + \text{stopa PDV-a}}$$

U tom slučaju, iznos PDV-a se dobije kada se preračunata stopa PDV-a primijeni na prodajnu cijenu (s PDV-om).

Primjer 2.

Cijena s uračunatim PDV-om je 117 KM, a stopa PDV-a je 17%.

Preračunata stopa PDV-a:

$$\frac{100 \times \text{stopa PDV-a}}{100 + \text{stopa PDV-a}} = \frac{100 \times 17}{100 + 17} \approx 14,53 \%$$

Iznos PDV-a = $117 \times 14,53\% = 17 \text{ KM}$

Cijena bez PDV-a = $117 - 17 = 100 \text{ KM}$

3. Utjecaj PDV-a na gospodarski kriminalitet

Trenutni sustav PDV-a bazira se na prijavljivanju nastalog izlaznog poreza uz oduzimanje ulaznog poreza koji se može odbiti. Naime, svaka faktura je poput čeka. Obaveznik neizravnih poreza koji dobije fakturu može tražiti od UINO-e povrat izlaznog PDV-a iskazanog na fakturi od strane drugog obaveznika. Iz tog razloga mjesečno se podnose PDV prijave, u kojima oni iskazuju izlazni PDV koji trebaju platiti UINO-i. PDV obvezu potrebno je uplatiti u predviđenim rokovima, te shodno tome UINO isplaćuje sredstva po zahtjevima za povrat ulaznog PDV-a. Ovakav princip samooporezivanja bazira se na povjerenju prema

---

²² Članak 23. Zakona o porezu na dodanu vrijednost (*Službeni glasnik BiH*, br. 9/05, 35/05, 100/08).

²³ Detaljnije vidjeti: www.uino.gov.ba/b/Porezi/PDV/Opće

poreznom obavezniku, koje nažalost nije uvijek opravdano. U cijeloj Europi prijevare u sustavu PDV-a poprimaju nevjerovatne razmjere, a svim je prijevarama zajedničko da se odlikuju ili neprijavlivanjem i/ili neplaćanjem izlaznog poreza ili neosnovanim korištenjem prava na odbitak ulaznog poreza ili kombinacijom ovih oblika.

Da bi se što bolje i učinkovitije preduprijedio „fiktivan promet“²⁴, potrebno je već u vrijeme podnošenja zahtjeva za registraciju obaveznika PDV-a izvršiti adekvatne provjere budućih sudionika u sistemu PDV-a. Ako se već tada ne budu provele mjere eliminacije pravno ilegalnih, odnosno nepostojećih nedostupnih i paralelnih tvrtki, utoliko će kasnije prilikom rješavanja zahtjeva za povrat PDV-a biti teže otkrivati da do prometa između dobavljača i primatelja dobara nije došlo, odnosno da se njihova poslovna transakcija „smatra nevažećom“.

Porezne uprave entiteta i Brčko Distrikta BiH raspolažu registrima fiktivnih tvrtki. Prije i u tijeku postupka registracije za PDV trebaju se održavati neposredni i stalni kontakti između radnih timova UINO-e koji će provoditi i koordinirati poslove oko registracije i dodjeljivanja PDV-a brojeva poreznim obaveznicima. Prevencija uključivanja takvih pravno ilegalnih subjekata u sustav PDV-a trebala bi služiti kao imperativ već u sklopu aktivnosti registracije za početak primjene sustava PDV-a u BiH. UINO bi vjerojatno u tim slučajevima bila suočena s manjim teškoćama (odnose se na veliki broj slučajeva ispostavljanja fiktivnih faktura), pa i sa dosta ilegalnih zahtjeva za povrat PDV-a.²⁵

Unatoč značaju samih poreznih faktura koje su ključni dokument u funkcioniranju sustava PDV-a i njihove stalne kontrole od porezne administracije, te ugrađenom samokontrolirajućem mehanizmu između samih sudionika u prometu, ni sustav PDV-a nije imun na pojave fiktivnog prometa u cilju ostvarivanja poreznih prijevara. Porezne prijevare su u sustavu PDV-a uvijek ili gotovo uvijek usmjerene k jednom cilju, a to je neosnovano ostvarenje povrata PDV-a. Iz tog razloga UINO ima ovlaštenja da odbije zahtjeve za povrat PDV-a ako do prometa na kojem je zasnovan zahtjev nije došlo zbog toga što se ugovorni odnos između dobavljača i primatelja osnovano smatra nevažećim.

Osim toga, UINO će odbiti zahtjev za povrat bez obzira na dobre namjere osobe koje vrši potraživanje, a u vezi s nevaženjem ugovorne osnove. Naime, to podrazumijeva da će UINO odbiti zahtjeve i onim osobama koje nesvjesno, tj. bez vlastite namjere vrše poreznu prijevaru sudjelovanjem u odnosu koji se „osnova-

---

²⁴ Prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost fiktivan promet podrazumijeva obavljanje poslovne djelatnosti s ciljem da se prijevarom izbjegne plaćanje PDV-a.

²⁵ Sućeska, M., *Osnovi ekonomskog kriminaliteta*, FKN Sarajevo, 2006., str. 73.

no smatra nevažecim“. Neznanje ne opravdava (lat. *Ignoratio iuris nocet*). Dakle, UINO će odbiti zahtjeve ne samo onim podnositeljima tih zahtjeva koji su znali, nego i onima koji su mogli znati da na bilo koji način i u bilo kakvoj ulozi sudjeluju u lancu fiktivnog prometa.

U vezi s navedenim Zakon o PDV-u propisuje da se za podnositelja zahtjeva smatra da je znao ili imao razloga znati da je promet izvršen pod uvjetima koji ukazuju na to da su poslovne djelatnosti isporučitelja dobara, odnosno davatelja usluga neprofitabilne ako su svi troškovi poslovanja, uključujući i PDV, plaćeni. Dakle, da bi se odbio zahtjev za povrat PDV-a s obrazloženjem da je podnositelj zahtjeva znao ili mogao znati da se radi o fiktivnom prometu, dovoljna je i sama osnovana pretpostavka da isporučitelj dobara, odnosno davatelj usluga ne može ostvariti dobitak u dotičnoj transakciji, samim tim što cijenom u toj transakciji ne bi mogao namiriti i svoje uobičajene troškove poslovanja i sâm PDV. Zanimljivo je spomenuti i posebnu shemu dužnika, koja je predviđena u slučaju da neki porezni obaveznik-dužnik nije u mogućnosti platiti PDV, odnosno kad se od njega ne mogu naplatiti dužne porezne obveze. U tim slučajevima te porezne obveze plaćaju primatelji isporuka, čime se osigurava naplata poreza i u takvim situacijama tako što se obveza plaćanja poreznog duga „prebacuje“ s problematičnog, odnosno nedostupnog poreznog obaveznika na njegovog kupca. Ova posebna shema neće se nikad primjenjivati bez upozorenja ostalih sudionika u prometu, a to se vrši na način da se ona objavljuje u Službenom glasniku BiH i u najmanje tri najčitanije dnevne novine.²⁶

Ekspanzija poreznih prijevara i utaja i njihova kompleksnost zahtijeva brze i korjenite promjene. BiH, za koju je karakteristično da se još uvijek nalazi u fazi tranzicije, treba imati ključni prioritet u pogledu poboljšanja administrativnih kapaciteta za primjenu carinskih i poreznih zakonskih propisa.

Kod svih obaveznika neizravnih poreza neovisno o njihovom materijalnom položaju, kao i državi čiji su obaveznici, postoji nagon ka izbjegavanju plaćanja poreza. Međutim, ipak se može zapaziti da je to u zemljama s visokim životnim standardima i dobro uređenom poreznom politikom ipak dosta rjeđe, što nije pravilo. Važno je da se ovi finansijski i privredno štetni nagoni na vrijeme suzbiju kako bi se osigurali prihodi državnog proračuna i razvila svijest kod gospodarstvenika da je plaćanje fiskalnih obveza uvjet bez kojeg se ne može.

---

²⁶ Detaljnije o posebnoj shemi dužnika vidjeti u Zakonu o porezu na dodanu vrijednost (*Službeni glasnik BiH*, br. 09/05, 35/05, 100/08) i Pravilniku o primjeni zakona o PDV-u (*Službeni glasnik BiH*, br. 93/05, 21/06, 60/06, 6/07, 100/07, 35/08, 65/10, 85/17).

4. Pojam fiktivnih tvrtki i njihovo nezakonito poslovanje

Porezne i carinske prijevare se, prije svega, zasnivaju na fiktivnim poduzećima registriranim na osnovu lažnih ličnih dokumenata (krivotvorenih ili ukradenih) koja se koriste za trgovinu, a onda nestaju ili „bankrotiraju“ kada dođe vrijeme da se plati porez, zatim vode dvostruko knjigovodstvo i koriste druga uobičajena sredstva. Takvim shemama često upravljaju organizirane mreže koje registriraju preduzeća, otvaraju račune u bankama i organiziraju kontakte sa vlasnicima privatnih ili državnih poduzeća da bi im prodali ili od njih kupili robu. U ovom lancu ključna aktivnost je proizvodnja lažnih dokumenata i računa.²⁷

Kad je riječ o pojavi ovog fenomena najprije je potrebno pokušati odgovoriti na pitanje šta su to fiktivne tvrtke, da li su upisane u sudski registar i na osnovu koje dokumentacije su upisane ili ako su se registrirale da li obavljaju onu djelatnost za koju su registrirane, odnosno da li posluju uopće. S tog aspekta, kroz praksu, možemo reći da se manifestiraju kao tvrtke koje nisu upisane u sudski registar ili su upisane na lažni dokument ili nepostojeće osobe pa kažemo da se radi o nepostojećim tvrtkama; zatim, tvrtke koje su upisane u sudski registar, ali se ne nalaze ili ne posluju na adresi sjedišta upisanoj u registar (za njih kažemo da su nedostupne tvrtke); i najzad paralelne tvrtke, one koje koriste dokumentaciju o registraciji stvarne tvrtke.

Ovakve tvrtke se i formiraju s namjerom da nakon obavljenog prometa i utaje poreza nestanu, dakle one nemaju namjeru da svoju poslovnu djelatnost nastave obavljati što predstavlja ogroman problem organima gonjenja da prema njima poduzmu odgovarajuće mjere u cilju naplate poreza.

Fiktivna tvrtka, u širem smislu, imat će sljedeće odluke:²⁸

- bit će trgovac na veliko,
- vršit će promet akciznim robama ili robama široke potrošnje, poput tekstila,
- imat će račun na banci koji teži nižem poštovanju propisa; paralelna tvrtka uvijek će imati račun različit od onog koji ima postojeća tvrtka,
- koristit će adresu bez broja ili ponuditi samo broj mobitela,
- pojavit će se kao „kupac“ za više velikih prodavača u trgovinskom sektoru,
- pojavit će se s fakturama „prodavača“ koje sadrže vrlo malo detalja,
- registrirat će je agent, npr. odvjetnik,
- veliki postotak takvih tvrtki registriraju osobe koja nisu državljani BiH (njinma je lakše dati se u bijeg).

²⁷ Šuškić, I., Tegeltija, M., *Materijalni i procesni aspekti procesuiranja krivičnih djela iz oblasti poreza i carina*, CEST FBiH i CEST RS, Modul 6, 2007., str. 7.

²⁸ *Ibid.*, str. 37.

Rezultat nezakonitog poslovanja fiktivnih tvrtki bit će neosnovano ostvarivanje prava na povrat PDV-a, neprijavljivanje ili smanjenje prijavljenog uvoza visokotarifne robe, kao i povećanje prijavljenog izvoza robe koja završava na domaćem tržištu.

Po pitanju fiktivnih tvrtki, UINO je preventivno pooštrila mjere prilikom same registracije ovakvih obaveznika u sustav PDV-a, dakle, vrše se provjere ispravnosti ovih tvrtki na način obilaska prostorija, broja zaposlenih, adekvatnih uvjeta za rad, kapaciteta za određenu vrstu djelatnosti, utvrđivanja da li ti kapaciteti predstavljaju dovoljan osnov za početak obavljanja djelatnosti, s posebnim naglaskom na strane državljanke.

Međutim, i pored navedenog, jako je teško „na vrijeme“ otkriti tvrtke koje su uključene u lanac fiktivnog prometa, za što je od izuzetnog značaja jačanje međuagencijske i međuinstitucionalne suradnje, posebno s tužiteljstvom. U tim bi se slučajevima, i pored postojanja samih indicija, o novoosnovanoj tvrtci koja je u lancu fiktivnog prometa zajedničkim aktivnostima nastojao spriječiti neosnovan povrat PDV-a. Ovo nije samo od interesa za UINO, već i za državu uopće. Naime, u praksi je često slučaj da su u lancu povezane tvrtke koje se, nakon što im se odobri povrat sredstava i nakon što su do tog trenutka poslovale u skladu sa zakonom, gase, odnosno podnose PDV prijave s nulom, a cjelokupnu svoju imovinu prebacuju na novu tvrtku.

Do trenutka povrata, kao što je rečeno, kontrolom se ne utvrde nepravilnosti u poslovanju, pa zahtjev za povrat bude osnovan i kad se sredstva vrate, tvrtke naprave dug prema UINO-i u velikim iznosima koji se ne mogu naplatiti, jer svu svoju imovinu prebacuju na novu tvrtku u kojoj rade isti djelatnici kao u prethodnoj. Tačnije, to je ista tvrtka samo s novom registracijom i novim nazivom.

Odredbom članka 64. Zakona o PDV-u fiktivan promet definiran je kao obavljanje poslovne djelatnosti s ciljem da se prijevarom izbjegne plaćanje PDV-a. Ovo je jako široka definicija koja UINO-i daje mnogo prostora za djelovanje, a u vezi s tim šta sve spada u fiktivan promet i mjerama koje će poduzimati za sprječavanje i otkrivanje kaznenih djela i prekršaja iz ove oblasti. O značaju ovog pitanja u sustavu PDV-a dovoljno govori već sama činjenica da mu je u Zakonu o PDV-u posvećeno posebno poglavlje. U isto vrijeme, relativno mali broj članaka (3) i odredbi o prevenciji fiktivnog prometa nadoknađuje se oštrinom mogućih mjera i širokim ovlaštenjima UINO-e u takvim slučajevima.²⁹

Otkrivanje kaznenih djela i prekršaja iz oblasti poreza najčešće se događa prilikom kontrole od strane ovlaštenih službenih osoba UINO-e u slučajevima kad

---

²⁹ Zakon o PDV-u, komentar i primjena, izdanje *Revicon*a, Sarajevo, 2006., str. 323.

se utvrdi da obaveznik neizravnih poreza nije prijavio PDV na način kako je to propisano Zakonom o PDV-u, kad postoji osnova sumnje da je obaveznik počinio PDV prijevaru, odnosno kazneno djelo porezne utaje ili prijevare putem izbjegnutoг plaćanja davanja propisanih poreznim zakonodavstvom BiH, tačnije, davanja propisanih Zakonom o PDV-u.

Pojavni oblici ponašanja kojima se napadaju proračunski prihodi, odnosno rashodi pokazali su da su metode kojima se počinitelji koriste vrlo raznolike i često kombinirane. Možemo reći da kaznena djela koja vrše pripadnici kriminalne organizacije spadaju u kaznena djela organiziranog kriminala ako su direktno proizišla iz ciljeva i svrhe kriminalne organizacije i ako imaju druga obilježja organiziranog kriminala, kao što su plansko, sustavno i dugotrajno postupanje, ostvarivanje profita, vršenje utjecaja na državne organe, pojedince i druge institucije socijalne kontrole u društvu. Lepeza kaznenih djela koja mogu imati obilježja organiziranog kriminala široka je i ne može se povući jasna linija između kaznenih djela kojima se ostvaruje profit i, na primjer, onih kojima se ostvaruje utjecaj na državne organe, pojedince i druge subjekte socijalne kontrole, s obzirom na to da neka kaznena djela mogu biti u nekim slučajevima usmjerena na stjecanje dobiti, a u drugim na ostvarivanje spomenutog utjecaja.³⁰

Finansijske istrage zauzimaju značajno mjesto u kaznenom zakonodavstvu, a posebno kod kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, odnosno kaznenih djela iz oblasti poreza i carina, kod kojih za osumnjičene, pored fizičkih osoba, možemo imati i osumnjičene pravne osobe, gdje za posljedicu u izvršenju ovih kaznenih djela imamo ostvarivanje protupravne imovinske koristi.

Mnoga kaznena djela povezana su sa stjecanjem imovinske koristi. On, po pravilu, može ulaziti u samo biće kaznenog djela kao posljedica u užem smislu i iznimno u nekom drugom svojstvu, kao objektivni uvjet kažnjivosti, zatim kao motiv djela, a može se raditi i o tome da je djelom stvoreno stanje koje je omogućilo imovinsku korist.³¹ Jedan od glavnih ciljeva borbe protiv gospodarskog kriminaliteta jest uvođenje mjera oduzimanja imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela koja se sprovodi i utvrđuje u finansijskim istragama. Prema važećem kaznenom zakonodavstvu u BiH, ne postoji nijedna prepreka za sprovođenje finansijskih istraga koje bi se trebale koristiti kao sredstvo za otkrivanje kaznenih djela, njihovih počinitelja, visine nezakonito stečene imovinske koristi i njenog lociranja, a sve u cilju pronalaska i osiguranja dokaza za kaznena

---

³⁰ Simović-Nišević, M., *Otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela organizovanog kriminaliteta u Bosni i Hercegovini*, Privredna štampa d.o.o., Sarajevo, 2010., str. 63.

³¹ Petrović, B., Mujanović, E., „Krivično djelo pranja novca u uporednom pravu“, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, Sarajevo, 2009., str. 301.

progon počinitelja, kao i za vođenje postupaka za oduzimanje imovinske koristi pribavljene izvršenjem kaznenog djela.³²

5. Zaključna razmatranja

Za svaku državu, pa tako i za BiH, od posebnog je značaja uredno, pravovremeno i učinkovito ostvarivanje i realizacija poreznog sustava. Izbjegavanjem plaćanja poreznih obveza, bilo to u potpunosti ili djelomično, ili nepravovremenim izvršavanjem utvrđenih obveza ne samo da dolazi do kršenja zakonskih propisa, već i do nedopuštenih posljedica ili protupravnih stanja. Stoga sva suvremena kaznena zakonodavstva, pa i kaznena zakonodavstva BiH, predviđaju sustav poreznih kaznenih djela i sankcija za njihove počinitelje.

Prioritet bi trebalo dati implementaciji kompletne zakonske regulative s pooštrenim sankcijama za počinitelje kaznenih djela u oblasti poreza, te strateškim mjerama i smjernicama kojima bi se smanjilo i eventualno onemogućilo vršenje poreznih prijevara, a koje se u potpunosti ne mogu eliminirati.

Svođenjem na najmanju moguću mjeru postojanja PDV prijevara omogućava se stvaranje jednakih uvjeta za sve sudonike na tržištu (utajom poreza tvrtke koje se time bave stvaraju ilegalnu konkurentnu prednost). Liberalizacija tržišta moguća je jedino pod uvjetom da svi sudionici na tržištu imaju jednaku šansu.

---

³² Više o finansijskim istragama i oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom vidjeti u: Šuškić, I., „Integrirana finansijska istraga, usmjerena ka oduzimanju nezakonito stečene imovinske koristi“, u: *Pravo i Pravda*, Sarajevo, 2011., str. 353. – 373; *Finansijske istrage i oduzimanje bespravno stečene imovine*, priručnik za obuku agencije za provedbu zakona i pravosudne organe, Vijeće Evrope, Sarajevo, 2007.; Mujanović, E., „Oduzimanje ilegalno stečene imovine“, Transparency International BiH, 2007; Mujanović, E., „Oduzimanje imovinske koristi pribavljene počinjenjem koruptivnih krivičnih djela (analiza pravnog okvira u Bosni i Hercegovini)“, Transparency International BiH, 2011.

ECONOMIC CRIME AND ITS IMPACT ON INDIRECT TAXES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary: *Tax system of Bosnia and Herzegovina /BiH/ is one of the key factors in keeping the stability and incitement of BiH economy development. VAT frauds are not serious threat just to the incomes of the BiH state but also for functioning of entire market, so we can say that those are special forms of crimes, which cause more material i.e. financial damage than classic crimes and represent extremely socially dangerous behavior of natural persons or legal entities. The fight against VAT frauds, and frauds in general, based on the indirect taxes in all aspects of the system, and especially in the prosecution and the police is necessary requirement for survival of the system. Committing indirect taxes felonies can be incited by non-punishment or insufficient punishment, which in a short time period can bring to enrichment of certain levels of society that become elite in economic and political life. Such levels of society priory give poor image and poor representatives of our state, because with such behavior the same are indicating the behaviors full of personal interests and are leading the country toward the egoism, which should not represent an ideal to reach for at all but quite the opposite. Only the strong fight, with application of preventive and repressive methods of preventing the frauds, in which there are no untouchables, should priory become a categorical imperative in behavior and action.*

Keywords: *VAT fraud, prevention, repression, fight, damage, punishment*